

הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

תוכן עניינים

- א. א"ל לא קדשו (להו) לא הוצרכו ליקדש.....1
- ב. מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יתר על שתות ... שתותא מלבר.....2
- ג. להלך טבלת אונאה במקח ובמעות באחוזים.....4
- ד. פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטורה מן הבכורה שנאמר פטר חמור פטר חמור שני פעמים.....4
- ה. בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור.....6
- ו. רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטור מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב.....7
- ז. פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים.....7

דף ה.

א. א"ל לא קדשו (להו) לא הוצרכו ליקדש

כבר התבאר במסכת נדרים דף יג. שבכור¹ בהמה טהורה מצוה להקדישו², ולומר – הרי זה קודש, שנאמר (דברים טו פסוק יט) תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאִם לֹא הִקְדִּישׁוּ, מתקדש מאליו מרחם. ונותנין אותו לכהן.

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד שו א

² עיין בספר תיבת גמא פ' ראה שכתב דאפילו הוא בעל מום מקדיש אותו וגם אף ביום שנולד דכי אסרה תורה שלא להקדיש עד ליל שמיני בשאר קרבן דקדושתו בפה תליא משא"כ בכור ע"ש. פ"ת שם א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLI17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

דף ה:

ב. מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יתר על שות ... שתותא מלבר

כבר התבאר במסכת ב"ב דף צ. שבני המדינה³ שבאו להוסיף על המדות והמשקלות ולבטל את הראשונות, הרשות בידם להוסיף עד שתות,

שאם היה הקב משל חמשה הרשות בידם לעשותה משל ששה, אבל יותר משתות אין רשאים להוסיף כדי שלא יבואו לרמות בה, שמא יבואו תגרים ממקומות אחרות ולא ידעו שהוסיפו על המדות והמשקולות, וימכרו בה כשער המדה הראשונה ויהיה כאן ביטול מקח, אבל משתות בשוה מותרין להוסיף אף על גב שיש כאן כדי אונאה לתגר⁴, אשכחו קרא ביחזקאל (מה פסוק יב) השקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם שהתירו ולא הקפיד על שתות⁵.

וכבר התבאר במסכת ב"מ דף מט: שאף לענין איסור אונאה שאסור⁶ להונות לחבירו כלומר לעשות רמאות בעסקי מקח וממכר בין במקחו כלומר לקנות ממנו בפחות שוויו, בין בממכרו למכור לו ביותר משוויו, ואיזה מהם שאינה את חבירו בין לוקח בין מוכר עובר בלאו.

³ שט"ע ונו"כ שם טו

⁴ ומעמא משום דהאי מילתא, מילתא דאקראי הוא, דלא שכיח שלא ישמע התגר הוספת המדה בעיר שהוא מתגר בה, וגם אם לא ישמע אין כאן הפסד לתגר בקרן שלו אלא בשתות שהיה לו להרוויח, שכן דרך התגר להרוויח שתות, שעד שתות משתכרין בדברים של אוכל נפש כמו שכתבו הטור [סעיף כ"ו וכ"ח] והמחבר בסמוך סעיף כ', ולא יותר. לפיכך לא חשו חכמים לפסידת הרוויח של התגר בדבר שהוא אקראי בעלמא, אבל יותר משתות דאית ליה פסידא לתגר בקרן שלו, חשו אפילו בכה"ג ואסרו להוסיף יותר, ואף על גב דזבין זובין תגרי איקרי [ב"ב צ' ע"ב], מ"מ כיון דרוב פעמים תוודע למוכר שהוסיפו המדות, ואף אם לפעמים לא נודע להן, כיון דעכ"פ לא היה לו הפסד קרן לא חשו חז"ל. והא דלא קאמר ג"כ הדין דאם ירצו לפחות שיעור המדות, אפשר משום דפחת אין בו הפסד למוכר, והלוקחין הן על רוב בני העיר, והן הן הפוחתין ויודעין בזה ולית בהו פסידא, משו"ה פוחתין כמו שירצו. סמ"ע שם כח

⁵ דעד שתות מצינו שהוסיפו, שהסלע דאורייתא היה מתחילה עשרים גרה ולבסוף עשוהו כ"ד דהיינו שתות מלבר. סמ"ע שם

⁶ שו"ע חו"מ רכז א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובמל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLI17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בכורות

והמאנה את חבירו במקח⁷, בין שנתאנה מוכר ובין שנתאנה לוקח, שיערו חז"ל שאם האונאה היא פחות משתות הרי זה מחילה⁸ ואינו חייב להחזיר, היתה האונאה שתות בצמצום, חייב להחזיר כל האונאה⁹, אבל אינם יכולים¹⁰ לבטל¹¹ המקח¹², באונאה יותר משתות המקח בטל.

שיעור שתות¹³ הוא בין כשהאונאה בשתות שווי המקח, כגון שמכר שוה שש בחמש, שיש כאן אונאה למוכר, או שמכר שוה שש בשבע שיש בו אונאה ללוקח, ובין כשהאונאה בשתות המעות שנתן, כגון שמכר שוה חמש בשש, בצד אונאה ללוקח, או שמכר שוה שבע בשש שיש בו אונאה למוכר, בכל אלה נקנה המקח וחייב המאנה להחזיר האונאה.

היתה האונאה¹⁴ פחות משתות כל שהו במקח וגם במעות, כגון שמכר שוה שש בשבע פחות פרוטה, או שוה שבע בשש ופרוטה, לכו"ע ה"ז בדין מחילה.

היתה האונאה¹⁵ יותר משתות כל שהו במקח וגם במעות, כגון שמכר שוה חמש בשש ופרוטה, או שוה שש בחמש פחות פרוטה, הרי זה בדין בטול מקח לכו"ע.

⁷ שו"ע ונו"כ שם ג וכתב הסמ"ע שאפילו המתאנה מוחזק במעות וטוען שלא מחל אין שומעין לו
⁸ בערוה"ש סעיף ב כתב לחדש שלא אמרו בפחות משתות הוי מחילה אלא בסחורות שאין להם קביעת מקח בצמצום, אבל דבר שכל בעלי חנויות מוכרים בשוה, כמו לחם וקמח ומלח וכיוצא בזה, אף בפחות משתות לא הוי מחילה, ובעין זה כתב בסעיף ז, ובזמננו מצוי הדבר בדברים שיש פיקוח על מחירם, ומדבריו משמע שלא דוקא אלה, אלא כל שיודע המתאנה אינו בכלל מחילה, וצ"ע בחידוש זה. פתחי חושן חלק ה פרק יא הערה ב

⁹ ולא אמרינן שיחזיר רק הפרוטה המשלימה לשתות, והשאר יהא בדין מחילה, שו"ע וסמ"ע שם. ודין החזרת אונאה נראה מדברי הלבוש והב"ח שהוא בכלל גזילה, וכ"כ בפנ"י בפ' הוהב, ובנה"מ סימן רכז ס"ק יט קרי ליה ניתק לעשה דהשבה, ונראה דפשיטא ליה שהוא בכלל והשיב את הגזילה, והאדר"ת (בקונטרס את דבר המשפט, נדפס בסוף טור חו"מ הוצאת אל המקורות) נראה דלא פסיקא ליה שחיוב השבת אונאה הוא מדין גזל

¹⁰ ומבואר בפוסקים שאין המוכר יכול לומר לא נתרציתי למכור בפחות, ויהא המקח בטל, עי' חידושי הגר"ח פט"ו מה' מכירה ה"א.

¹¹ אם לא משך הלוקח את החפץ אלא בקנין מעות ורוצה המתאנה לחזור, כתב הב"ח בסימן רכז שא"צ לקבל מי שפרע, אבל אם המאנה רוצה לחזור מקבל מי שפרע, והש"ך בסימן רד סק"ב סובר דכיון שנקנה המקח מדינא, הרי הוא לענין מי שפרע כמשיכה וכל החזור מקבל מי שפרע.

¹² שו"ע ונו"כ שם ב

¹³ שו"ע ונו"כ שם ב

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם ג

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLI17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בכורות

להלן טבלת אונאה במקח ובמעות באחוזים

16	שווי המוצר	סכום המכירה	הפרש באחוזים ביחס למחיר מוצר	לגבי מקח	הפרש באחוזים ביחס לסכום ששולם	לגבי מעות	המתאנה	ההלכה
א.	50	60	20	יתר משתות	16.66	שתות	לוקח	לכו"ע אונאה
ב.	60	70	16.66	שתות	14.29	פחות משתות	לוקח	לכו"ע אונאה
ג.	70	60	14.29	פחות משתות	16.66	שתות	מוכר	לכו"ע אונאה
ד.	60	50	16.66	שתות	20.00	יתר משתות	מוכר	לכו"ע אונאה
ה.	60	69	15.00	פחות משתות	13.00	פחות משתות	לוקח	לכו"ע מחילה
ו.	70	61	12.86	פחות משתות	14.75	פחות משתות	מוכר	לכו"ע מחילה
ז.	50	61	22.00	יתר משתות	18.00	יתר משתות	לוקח	לכו"ע בטול מקח
ח.	60	49	18.33	יתר משתות	22.45	יתר משתות	מוכר	לכו"ע בטול מקח
ט.	60	71	18.00	יתר משתות	15.25	פחות משתות	לוקח	להמ"מ להרמב"ם בטול מקח אונאה
י.	60	51	15.00	פחות משתות	17.65	יתר משתות	מוכר	להמ"מ להרמב"ם מחילה אונאה

ג. פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטורה מן הבכורה שנאמר פטר חמור פטר חמור שני פעמים

¹⁶ פתחי חושן חלק ה פרק יא הערה יג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLI17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

בכור בהמה¹⁷ טמאה דהיינו פטר חמור צריך להיות הולד מין אמו¹⁸, דשני פעמים כתיב בתורה פטר חמור ופטר חמור אחד בפרשת קדש¹⁹ ואחד בפרשת כי תשא²⁰, לומר לך שיהא הולדת חמור והנולד חמור.

כיצד, פרה שילדה מין חמור וחמורה שילדה מין פרה או סוס אינו קדוש לא בקדושת בהמה טהורה ולא בקדושת בהמה טמאה דהיינו לפדותו.

ואם הוא דומה לאמו במקצת סימנים הרי זה ספק אם נשליכהו אחר אמו או לאו, לפיכך אם הוא פרה שילדה כמין חמור ממה נפשך של כהן הוא שהרי פטר חמור נמי לכהן הוא, וינתן לכהן והכהן אוכלו שהרי בעל מום הוא.

אבל אם ילדה מין סוס או גמל הרי זה ספק בכור שיש בו מום קבוע שאין לך מום גדול משינוי ברייתו ע"כ אין צריכין מום אחר²¹, ויאכל לבעליו ואינו נגזז ונעבד, ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו.

וכן הדין לחמור שילדה כמין סוס או גמל ויש בו מקצת סימני חמור הרי זה ספק פטר חמור, ויפריש עליו טלה לצאת ידי פדייה אבל הוא שלו שהכהן הוא המוציא מחבירו ועליו הראייה,

וכבר התבאר בב"מ דף ו. ספק בכור בהמה²² אם תקפו הכהן יש אומרים²³ שאין מוציאין אותו מידו, מכיון שמעתה הישראל מוציא מהכהן ועליו הראייה²⁴. ויש אומרים²⁵ שמוציאין אותו מיד כהן, שמתחלה²⁶ לא בא לידו בהיתר ולא מיקרי תפיסה

¹⁷ שו"ע ונו"כ שטו ו

¹⁸ כשם שבבהמה טהורה צריך להיות הולד מין אמו כמו שיבואר להלן דף טז. בעזה"ת

¹⁹ שמות יג, יג

²⁰ שם לד, כ

²¹ ט"ז ג מהב"י

²² שו"ע ונו"כ שם שטו א ועיי"ש שיש כמה ספיקות בבכור בהמה שנאמר עליהם המוציא מחבירו עליו הראייה.

²³ דעת הרמב"ם

²⁴ ש"ך שם ב

²⁵ דעת תוס' והרא"ש ואין לישראל חזקת מרא קמא, שאף על פי שהחזקת באם לא החזקת בוולד, שמעולם לא היתה לו חזקה שבשתלד הפרה יהיה הוולד שלו, שמיד היה ראוי לכשוולד להיות בנדר ספק כמבואר בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שיא. ועיין פתח הבית דיני תפיסה ענף ו בביאור ד' הרשב"א לחלק בין זה למחליף פרה בחמור. ועיין שב שמעתתא ש"ד פ"ה. שזה רק לסוברים בכור למפרע הוא קדוש, שבשעה שנולד ספיקו עמו, אבל לסוברים בכור מכאן ולהבא הוא קדוש, היינו משעת יציאת רובו ואילך, יש לישראל בו חזקת מרא קמא, שהרי משעת יציאת הוולד עד שיצא רובו היה הוולד ודאי שלו.

²⁶ ט"ז שם א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובמל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בכורות

הואיל והוא עצמו היה לו ספק בשעת תפיסה, ועוד²⁷ שכיון שהישראל על כל פנים יש לו בו חזקה דטובת הנאה ליתנו למי שירצה, בכל מקום שהוא הוא בחזקתו²⁸ והכהן לעולם מוציא. לפיכך אם תקפו מוציאין אותו ממנו וכן הילכתא²⁹. ואפילו אם³⁰ נתנו לו הישראל בטעות שהיה סבור שצריך ליתנו לו ואחר כך נודע לו, אין חזקת הכהן כלום וצריך להחזירו לו.

ד. בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור

כל היוצא³¹ מן הטמא שאוסור בלאו טמא³² ומן הטהור טהור, שמשליכים הולד אחר אמו³³, הלכך בהמה טמאה שילדה כמין טהורה אף על פי שיש לה כל סימני טהרה אסורה³⁴.

טהורה שילדה כמין טמאה אף על פי שיש לה כל סימני טומאה מותרת³⁵.

²⁷ לבוש שם, וש"ך שם ג ועיי"ש בנקה"כ שצ"ן מחלוקת ראשונים בטעמים אלו ובספר תקפו כהן סי' ה העלה הש"ך שהרבה פוסקים ס"ל בזה כמעט זה של הלבוש.

²⁸ ועיי"ן דברי משפט סי' רכג, שם"מ חזקת מ"ק של הולד חזקה קלושה היא, וכ"כ מהרי"ט אלגזי בכורות פ"ב אות כב לד' רש"י ורמב"ן ורא"ש, עיי"ש בארוכה

²⁹ כ"כ הרמ"א שם וכן נקטו הש"ך והט"ז ועיי"ן ש"ך שם סא יג שכתב לחלק בין ספק זה לספיקות אחרים. אולם בביאור הגר"א כאן ב נקט לעיקר כרמב"ם שאין מוציאין.

³⁰ רמ"א שם

³¹ שו"ע ונו"כ עט ב

³² וכלל זה אינו אלא למה שאיסורו בלאו אבל לא למה שאיסורו אינו אלא בעשה ולכך חלב אדם מותר אף על פי שבשרו אסור וכדלקמן סימן פ"א ס"ז כ"כ הרב המגיד ובעל קרבן אהרן שם. ש"ך שם ד

³³ נראה דבעופות לא שייך להתיר טמא היוצא מן הטהור, עיי"ן תוספות נדה דף נ' ע"ב ד"ה תרנגולתא דאגמא, עיי"ש. דג"מ וע' בשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' קמ"ד וסי' קמ"ו שהתפלא על הח"ס חיו"ד סי' ע"ד בזה שכתב שם באמצע התשו' לענין אווזות שהטילו והאפרוחים הם בדמות אווזות הבר דפשיטא דמותרין דזה הכלל כל היוצא מן הטהור טהור שנעלם ממנו דברי התוס' בנדה.

³⁴ עיי' בתשובת יד אליהו סי' ב' מובא בפ"ת ב' שנסתפק אם דינה כטמאה ממש או אמרינן הואיל ויש לה סימני טהרה הרי היא כטהורה אלא שאסורה באכילה ונ"מ אם שחיתתה מטהרתה מידי נבילה וכן לענין חלבה אם היא כטמאה ממש אין חלב שלה בכרת גם אם מותר לעשות סחורה בחלב שלה וכן לענין אבר מ"ה אם נוהג במין זה. עוד כמה נפקותות והעלה דהדעת מכרעת דלא מקרי טמאה אלא לענין אכילה ולא לשאר דברים הן לקולא הן לחומרא אך הואיל והוא ספיקא דאורייתא אין להקל ויש לו חומרי בהמה טהורה וחומרי בהמה טמאה ע"ש.

³⁵ עיי' בסידור הגאון יעב"ץ ז"ל במגדל עוז בהלכ' בהמה וחיה טהורה אות י"ד שב' דאם נמצא דמות אדם במעי בהמה אסור באכילה אך לא הוי רק ספק איסור וסיים שלא ידע למה השמיטו הפוסקים דין זה עיי"ן שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLI17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

אולם להלן יתבאר שאמרו חז"ל דוקא שיולדתו בפנינו, אבל אם הניחה מעוברת ונמצא מין טמא הולך אחריה, אף על פי שכרוך אחריה ויונק אותה אסור³⁶, שמא מן הטמאה נולד ונכרך אחר הטהורה, ואף על פי שאין לו אותו המין בעדרו אפ"ה חיישינן³⁷. וכן הוא הדין בטמאה³⁸ שהניחה מעוברת ולא ראינו שילדה ואנו רואין מין טהור כרוך אחריה, חיישינן גם כן לחומרא שמא זה הוא שנולד ממנה ואסור.

טהורה שילדה כמין עוף טהור אסור באכילה כיון שאינו מתקיים³⁹.

ה. רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטור מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימני חייב

כבר התבאר לעיל דף ג: שרחל שילדה⁴⁰ כמין עז או עז שילדה כמין רחל⁴¹ פטור מהבכורה, שנאמר (במדבר יח פסוק יז) אֶךְ בְּכוֹר שׁוֹר עַד שִׁיחִיהָ הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר כְּלוּמָר דּוּמָה לָאֻמוֹ.

ואם היה בו מקצת סימני אמו הרי זה בכור, דהו"ל דומה לאמו אלא שזה הוא בעל מום קבוע שאין לך מום גדול משנוי ברייתו.

ו. פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים

³⁶ יש מקשים מסימן ש"י דשם מהני מה שמניקתו לענין שתהא אמו פטורה מבכורה ויפה תירץ בדרישה דהתם פטורה שבוודאי ילדה שום ולד מדמרחמת על זה ומניקתו והוא תלמוד ערוך לענין בכורה הביאו ב"י כאן ראה חזיר שכרוך אחר רחל נפטרה מן הבכורה ואסור באכילה. ט"ז ד

³⁷ שמא בא מעדר אחר שספק בשל תורה להחמיר ב"כ ה' המגיד רפ"א מהלכות מאכלות אסורות והסכימו בו מהרש"ל שם והאחרונים. ש"ך וועיין פר"ח

³⁸ לבוש וכתב הש"ך ופשוט הוא.

³⁹ ואין לחלק דדוקא נמצא בה אסור אבל ילדה מותר דהא בפרק המקשה (דף ס"ח ע"ב) משמע דילדה גרע טפי. ש"ך שם ה

⁴⁰ שו"ע ונו"כ שמו ה

⁴¹ פירש"י לאו רחל ממש דהא נקבה לא נתקדשה בבכורה אלא מין רחל. ט"ז ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLI17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בכורות

כבר התבאר לעיל דף ד: שמצות עשה⁴² לפדות כל אדם מישראל בין איש ובין אשה⁴³, פטר חמור בשה, ואם לא רצה לפדותו מצות עשה לעורפו שנאמר (שמות לד פסוק כ) וּפָטַר חֲמֹר תַּפְּדֶה בְּשֵׁה וְאִם לֹא תַפְּדֶה וְעֹרְפּוֹ, ושתי מצות שבבכור בהמה טמאה נוהג בכל מקום⁴⁴ ובכל זמן וגם בזמן הזה, שהרי אינם חובת קרקע.

ואינו נוהג אלא בחמורים דכתיב (שם יג, פסוק יג) פֶּטֶר חֲמֹר, ולא פטרי שאר בהמות טמאות.

וזה מצותו, שכל אדם מישראל שיש לו חמורה שבכרה זכר פודהו בשה מן הכבשים או מן העיזים בין זכר בין נקבה בין תם בין בעל מום בין גדול בין קטן. ויתננו לכהן ולא לכהנת שכן כתיב בפירוש בין מתנות כהונה.

⁴² רמב"ם הלכות ביכורים פרק יב הלכה א, שו"ע ונו"כ יו"ד שכא א

⁴³ חינוך מצוה כ"ב כמש"כ במנ"ח שם וכן מוכח ביו"ד סי' שכ"א סי"ט וכן מבואר בירו' תרומות פ"ו ה"א כמש"כ בחלקת יואב יו"ד סי' כ"ח וכן מוכח בתשו' הרשב"א ח"א סי' שס"ו כמש"כ בילקוט פטר חמור עמוד ג' בשם לקוטי סופר ודלא כמו שרצה לומר המקנה בקדושין כ"ט:

⁴⁴ כבר העירו על ל' הרמב"ן בפ' והי' כי יביאך עי' ביפ"ח עמוד א' שהאריך בזה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

